

Bezit is achterhaald, het gaat om prestatie

Thomas Rau

In een volledig circulaire samenleving blijven producten altijd eigendom van de producent. Hij blijft er zelf verantwoordelijk voor, na gebruik neemt hij ze terug en hergebruikt hij alle onderdelen. Architect Thomas Rau brengt dit concept in zijn architectenbureau in Amsterdam in de praktijk. Hij is geen eigenaar meer van alle lampen en stoelen, maar neemt licht- en zituren af. Zijn nieuwe verdienmodel, dat ervoor zorgt dat we schaarse grondstoffen niet meer onnodig vernietigen, vindt navolging. Met zijn hiervoor opgerichte bedrijf Turntoo bemiddelt Rau tussen producenten en gebruikers. ‘Vergeet eigendom, wat telt is prestatie’ is het motto, dat we ons volgens hem allemaal eigen zouden moeten maken.

Tekst: Jacques Geluk | Fotografie: Rens van Mierlo - Zero40 Studios

Thomas Rau moet weinig hebben van onze hedendaagse wegwerpmaatschappij. Wat hem betreft hoeft niets verloren te gaan. De gebouwen die hij ontwerpt en oplevert zijn innovatief en vooral duurzaam. Zo heeft het nieuwe gemeentehuis van Brummen bijvoorbeeld een volledig recyclebare kartonnen balie. En de lichaamswarmte van mensen draagt in het super geïsoleerde hoofdkantoor van het Wereld Natuur Fonds bij aan de energietoevoer. In de eveneens door RAU Architecten ontworpen Duurzaamheidsfabriek op het Leerpark Dordrecht werken ondernemers, groene investeerders en technisch talent samen aan innovatieve en duurzame producten en productiemethoden. “Architectuur mag geen negatief effect hebben op de maatschappij en de planeet. Gebouwen die ik maak moeten tenminste energieneutraal, maar liever energiepositief zijn”, aldus Rau, de ‘vreedzame terrorist’, die van binnen uit provoceert en confronteert om zichzelf en mensen om hem heen aan te zetten tot nadenken. “Ik wil de wereld natuurlijk niet met geweld veranderen, maar dingen doen en in beweging zetten. Het moet echt anders!”

“John F. Kennedy zei in 1962, en dat vind ik nog steeds fascinerend: ‘We gaan iets doen, niet omdat het makkelijk is, maar omdat het

moeilijk is. Ik weet niet wat het kost, wie het doet of hoe het moet, maar één ding weet ik zeker: over zeven jaar staan wij op de maan. Prachtig! Met andere woorden: als je je doel niet kent, is de kans groot dat je de weg kwijtraakt. Dat zie ik de laatste jaren in Nederland gebeuren. Er is geen doel meer en dus schieten we alle kanten op. Dat heeft me alleen maar gesterkt in de gedachte dat het doel moet zijn dat we fundamenteel anders met deze planeet omgaan. Sinds 1992 roep ik dat wij te gast zijn op aarde en niet de gastheer”, vertelt Thomas Rau gedreven.

Levensvatbaarheid als maatstaf

“Een gast dient zich anders te gedragen en te koesteren wat hij krijgt. Duurzaamheid is belangrijk, maar eigenlijk spreek ik liever van levensvatbaarheid. Ziekten en corruptie zijn ook ongelooflijk duurzaam. Duurzaamheid is een kenmerk, geen kwaliteit. Het gaat mij veel meer om de houding die we innemen ten opzichte van alles dat ons zijn mogelijk maakt. We moeten de levensvatbaarheid van ons zijn borgen.” Alles dat we doen moeten we, volgens Rau, langs de lat van levensvatbaarheid leggen. Het gebrek aan nieuwe businessmodellen houdt dat echter een beetje tegen. “Wij staan aan de vooravond van een radicale transformatie van deze maatschappij. Daar-

aan werk ik, waarbij ik niet ben geïnteresseerd in wat haalbaar is, alleen in wat nodig is. We leven”, legt hij uit, “nu in een roofofbouwmaatschappij en eten in rap tempo deze planeet op. Straks is er niets meer over, omdat we de ecologie hebben geëconomiseerd. Als je constant de koelkast van de buurvrouw leegrooft, hoef je nooit meer boodschappen te doen! Daarmee vergelijk ik de oliemaatschappijen die het maatschappelijk kapitaal in de aarde privatiseren en daarmee gigantische winsten maken. Aan de voorkant én de achterkant, want wanneer ze zeggen dat ze afvalstoffen thermisch recyclen en de overheid roept dat we daar groene stroom van kunnen tappen, is dat onvoorstelbaar! Het is gewoon een grondstofcrematorium. Wat we daarin verbranden komt nooit meer terug! We moeten dus van een roofofbouwmaatschappij overschakelen op een oogstmaatschappij, van het economiseren van de ecologie naar het ecologiseren van de economie. Net als de boer kunnen we alleen oogsten, wat we gezaaid hebben. Het gaat erom te herkennen wanneer genoeg genoeg en groot te groot is en dingen uit balans zijn geraakt.” Die omschakeling, die een andere inrichting van ons economische systeem inhoudt, is volgens Thomas Rau gaande.

Focus verleggen

In de huidige, lineaire economie is niemand meer verantwoordelijk voor de consequenties van zijn handelen. “Na mij de zondvloed, is het credo. Er is veel belastinggeld nodig om alles op te ruimen. De overheid is voortdurend bezig de economische gevolgschade van foute businessmodellen te compenseren. Daarom zijn nieuwe modellen nodig”, aldus Rau. “Als we ervoor kiezen over te stappen op de circulaire economie en de focus verleggen van het energieprobleem naar het grondstofvraagstuk – grondstoffen raken definitief op, terwijl hernieuwbare energie er altijd is – vraagt dat een heel andere manier van denken. We hechten aan bezit en daar moeten we vanaf. We moeten leren ons te identificeren aan de hand van wat we gebruiken en niet wat we bezitten. Immers, we hebben geen lamp nodig, maar licht, geen televisietoestel maar programma’s.

“We leven nu in een roofbouwmaatschappij en eten in rap tempo deze planeet op.”

In het model van Turntoo blijven producten eigendom van de fabrikant, die ervoor zorgt dat ze zo zijn ontworpen dat ze gemakkelijk demonteerbaar en volledig herbruikbaar zijn. Na gebruik neemt hij ze terug. Doordat de producent zelf verantwoordelijk blijft voor de grondstoffen, is het in zijn belang dat die niet meer verloren gaan. Uiteindelijk zal dan een einde komen aan de hoge grondstoffenprijzen, omdat de nu nog nijpende schaarste verdwijnt. Bovendien zijn er dan ook straks, als onze kinderen en kleinkinderen groot zijn, nog grondstoffen beschikbaar.” Bij recycling is van volledig hergebruik geen sprake en volgt altijd verbranding van restmateriaal. Leasen is ook geen oplossing, want dan gaat het product niet terug naar de maker. “De aarde zelf is ook een gesloten systeem, waarin niets verloren kan gaan. Daaraan moeten we een voorbeeld nemen”, zegt Rau, die het kantoor van zijn architectenbureau volledig volgens het Turntoo-principe heeft ingericht. “Wij hebben bij Philips geen lampen ingekocht maar 1260 lichturen per jaar en bij Desso loopuren voor het tapijt. Als het versleten is, gaat het retour voor hergebruik. Hetzelfde geldt voor tegels en spiegels in de wc’s en alle andere materialen die wij hier gebruiken.” Rau wijst er wel op dat de circulaire economie niet van de ene op de andere dag is

te realiseren. Niet alleen moeten we anders leren denken, er is ook aanpassing nodig van productieprocessen en juridische en financiële spelregels. De vraag is volgens hem niet of we de omslag moeten maken, maar wanneer.

Ongeluk

Zijn gedrevenheid komt, terugkijkend, voort uit een ongeluk dat hij als kind heeft gehad. “Uit het dagboek van mijn moeder blijkt dat ik als kind al een heel duidelijke eigen wil had. Mijn ouders waren soms haast radeloos. Op mijn tiende ontplofte tijdens een barbecuefeestje een jerrycan met benzine in mijn handen, waarbij mijn onderlijf is verbrand. Maandenlang lag ik in het ziekenhuis. Het vocht druppelde uit mijn lichaam. Er was geen huid om het vast te houden. Ik moest 8 tot 10 liter water per dag drinken. De gordijnen waren gesloten, omdat ik geen licht kon verdragen. Ik had waanzinnige pijn en dacht dat ik doodging. Als kind vond ik dat niet zo erg. Ik was nog dichterbij de dood dan bij het leven, kwam uit de hemel en zou weer teruggaan. Ik heb twee broers en was het derde kind, maar na mijn ongeluk beschouwde mijn moeder mij als haar vierde kind, want ik was na het ongeluk volledig veranderd.” Als Thomas Rau in 1974 14 jaar is, raakt hij gefascineerd door de Baader Meinhof Gruppe en de daaruit ontstane Rote Armee Fraktion. “Niet vanwege hun gewelddadige acties, daar wil ik helder over zijn, maar doordat zij zagen dat het maatschappelijk systeem op de schop moest. Daar was ik het mee eens en ik had affiniteit met mensen die aan structurele verandering wilden werken. Op dat moment besloot ik een vreedzame terrorist te worden, door van binnenuit en zonder geweld te laten zien dat het anders kon.

“De aarde zelf is een gesloten systeem, waarin niets verloren kan gaan. Daaraan moeten we een voorbeeld nemen.”

Droom

Thomas Rau krijgt als jonge, net volwassen man een droom, waarin hem wordt verteld dat hij architect moet worden. “Daar had ik tot dat moment niets mee, maar ik heb altijd mijn intuïtie serieus genomen. Dus toen ook. Dat ging overigens niet vanzelf. Op mijn 18e heb ik mijn eindexamen genegeerd en in plaats daarvan een essay geschreven over

wat er mankeerde aan het Duitse schoolstelsel. Ik vond dat het te technocratisch was en te weinig rekening hield met wie de mens eigenlijk is. Die actie betekende dat ik moeite zou hebben me voor bepaalde universitaire opleidingen in te schrijven.” Om invulling aan zijn droom te geven gaat Rau architectuur en dans studeren aan de Alanus Kunstakademie in Bonn en daarna architectuur aan de Universiteit van Aken. “Zo ben ik uiteindelijk toch in het architectuurvak terechtgekomen.

Nederland

Na het omvallen van de Muur voorzag Thomas Rau dat zijn landgenoten alleen maar daar mee bezig zouden zijn. Bovendien kwamen interessante architectuurprojecten vaak uit Nederland. “Daar kon je toen met goede ideeën direct aan de slag. Ik ben er naartoe gegaan en heb voor verschillende bureaus gewerkt. Toch voelde ik me lang niet altijd serieus genomen als architect. Duurzame bouw werd afgedaan als onzin. Ik liet me daardoor niet ontmoedigen en besloot de wereld op z’n kop te zetten. In 1992 heb ik RAU Architecten opgericht en de grootste in een gebouw geïntegreerde zonnekrachtcentrale ter wereld ontworpen. Sedertdien heb ik altijd aan innovaties gewerkt en getracht de mens en zijn zintuigen te bedienen. Architectuur faciliteert immers de ruimte waarin mensen zich biografisch kunnen ontwikkelen. Daarom accepteer ik alleen werk van opdrachtgevers met een hoog ambitieniveau, die deze verantwoordelijkheid aankunnen. Het probleem waar deze maatschappij mee zit is niet van technische of financiële aard, maar van mentale aard. De knop moet om!”

Thomas Rau is architect/ondernemer en in 1960 geboren in het Duitse Gummersbach. Hij staat op de vierde plaats in de Duurzame Top 100 van 2013 van dagblad Trouw. Hij heeft een pedagogische opleiding gevolgd in Bonn, architectuur gestudeerd aan de Technische Universiteit Aken en dans en architectuur aan de Kunstacademie in Bonn. Sinds 1989 werkt hij in Nederland. Eerst bij diverse bureaus. In 1992 heeft hij RAU Architecten, waarvan hij directeur/eigenaar is, in 2008 het OnePlanet Architecture Institute en in 2010 het platform Turntoo opgericht.

www.rau.eu en www.turntoo.com

thomasrau@speakersacademy.nl